AGRONOMSKI GLASNIK 1/2008.
ISSN 0002-1954

Stručni članak
Professional paper

PERSPEKTIVE HRVATSKE INDUSTIJE MESA PERADI

THE PERSPECTIVES OF CROATIAN POULTRY MEAT INDUSTRY

Lari Hadelan, Z. Grgić, Vesna Očić, Branka Šakić

SAŽETAK

Peradarska industrija jedan je od rijetkih segmenata prehrambenog sektora u kojem je Hrvatska ostvarila samodostatnost. S godišnjom proizvodnjom od oko 100.000 tona mesa peradi, hrvatska peradarska mesna industrija zadovoljava domaće potrebe, ali i u izvozu pronalazi važan oslonac poslovanja. Bijelo meso s koeficijentom dohodovne elastičnosti većim od 1, pripada skupini proizvoda čija potrošnja raste s porastom dohotka zbog čega se može pretpostaviti da će njegova potrošnja u Hrvatskoj i svijetu nadalje rasti. U prilog tomu idu i iskustva tranzicijskih zemalja koje su povećavale proizvodnju tijekom procesa pristupanja Europskoj uniji. Najveći hrvatski proizvođači KOKA d.d. i PIPO Čakovec d.o.o. ostvaruju uspješne poslovne rezultate čak i u kriznim uvjetima kakvi su zbog pojave ptičje gripe bili krajem 2005. godine. Puris Pazin u isto vrijeme i na istom tržištu ostvaruje gubitke što ukazuje na slabosti menadžmenta u zauzimanju važnijih tržišnih pozicija. Analiza poslovanja KOKE d.d. pokazuje da je ova tvrtka u 2006. godini ostvarila bolje rezultate od slovenske Perutnine Ptuj, a u relativnim pokazateljima bolje i od najvećeg europskog proizvođača mesa peradi tvrtke DOUX. Unatoč nešto nižoj profitabilnosti kapitala koja je i inače svojstvena industriji bijelog mesa, financijski pokazatelji KOKE d.d. ukazuju na dobru perspektivu ove tvrtke u utakmici s najvećim europskim konkurentima. S obzirom na vrijednost koeficijenta ekonomičnosti od 1,07, koeficijenta tekuće likvidnosti od 1,89 i povrata uloženog kapitala od 7,22% poslovni rezultati KOKE d.d. dokaz su visokog potencijala u nadmetanju na europskom tržištu mesa peradi.

Ključne riječi: peradarska mesna industrija, perspektiva, pokazatelj uspjeha

ABSTRACT

Poultry meat industry is one of the rare agrobusiness segments where Croatia has achieved its self-sufficiency. Croatian poultry industry produces approximately 100.000 tons of poultry meat which is enough for the Croatian population consumption and for the export purposes as well. Poultry meat belongs to the group of products whose consumption is increasing in accordance with population income growth. This indicates that coefficient of income elasticity is higher than 1. Therefore, further poultry meat consumption increase in Croatia and the World can be expected. Experience of other European transition countries shows that the production increased in the process of the accession to EU. The biggest Croatian poultry meat producers (KOKA and PIPO Čakovec) achieved a satisfactory business results even during the crisis in 2005 caused by Avian influenza. At the same time turkey meat producer Puris suffered a business loss. That indicates inability of management to acquire a larger share on the poultry meat market. Financial analysis of KOKA shows better business results compared with the Slovenian producer Perutnina Ptuj and, in a term of relative business ratios, superior to ones of the largest European producer DOUX. In spite of the lower profitability of invested equity, which is generally typical for poultry meat industry, business results of the KOKA indicate good company perspective within the market competition with the largest European producers. Considering economic coefficient of 1.07 current ratio of 1.89 and ROE of 7.22% KOKA has high potential on the European poultry meat market.

Key words: poultry meat, perspective, business success indicator

UVOD

Proizvodnja i potrošnja mesa peradi kako u svijetu, tako i u Hrvatskoj pod snažnim je utjecajem spoznaja o njegovoj nutritivnoj vrijednosti. Zbog visokog sadržaja bjelančevina i niskog udjela masti nutricionisti ga, uz ribe i meso kunića, preporučuju kao najzdraviji izvor bjelančevina životinjskog porijekla. Na hrvatskom tržištu posluje nekoliko tvrtki specijaliziranih za ovu vrstu proizvoda od kojih najsnažniji utjecaj ima Koka d.d. Cilj ovog rada je utvrditi stanje, značenje i perspektive hrvatske peradarske industrije u odnosu na ukupnu europsku i svjetsku proizvodnju. Na temelju prethodnih istraživanja ove tematike kao i statističkih podataka o osobnoj potrošnji građana, naglasit će se

uloga bijelog mesa u ishrani stanovništva i sklonost potrošača mesu peradi u odnosu na ostale vrste mesa. Na temelju financijskih izvješća tvrtki analizirat će se i usporediti pojedini pokazatelji poslovne uspješnosti kao što su profitabilnost, likvidnost i poslovna aktivnost. Na temelju toga utvrdit će se konkurentnost hrvatskih tvrtki, usporediti rezultati s proizvođačima u starim i novim članicama Europske unije i determinirati potencijali hrvatskih tvrtki za poslovanje izvan granica Hrvatske. Korištenjem podataka o fluktuaciji cijena dionica peradarske industrije, istražit će se i povjerenje ulagača u ovaj segment hrvatskog agrobiznisa.

Rezultati istraživanja omogućit će determiniranje jakih i slabih točaka hrvatskih proizvođača mesa peradi i pružiti osnovu za sagledavanje perspektiva hrvatske peradarske industrije u europskim i svjetskim okvirima.

MATERIJAL I METODE

U istraživanju će se koristiti statistički podaci o europskoj proizvodnji i potrošnji mesa peradi preuzeti sa specijaliziranih web stranica *Poultry World.* Korištenjem podataka iz statističkih ljetopisa utvrdit će se relevantni podaci za hrvatsko tržište. U financijskoj će se analizi koristiti financijska izvješća tvrtki KOKA d.d., Perutnina Ptuj d.d. i francuskog proizvođača DOUX-a. Na temelju toga obavit će se vertikalna financijska analiza uz određivanje osnovnih financijskih pokazatelja:

- Koeficijent ekonomičnosti poslovanja tj. odnos između prihoda i troškova osnovne djelatnosti poslovanja čime će se utvrditi racionalnost u ostvarivanju učinaka poslovnog procesa.
- Profitna marža – postotak ostvarene neto dobiti od ukupnih prihoda osnovne djelatnosti.
- Bruto dobit po zaposlenom čime će se utvrditi produktivnost poslovnog procesa.
- Likvidnost i zaduženost tvrtki što ukazuje na način financiranja poslovanja poduzeća odnosno mogućnost servisiranja kratkoročnih i dugoročnih obveza.
- Profitabilnost kapitala i imovine predstavlja odnos ostvarene neto dobiti i angažiranog kapitala i imovine i jedan je od najvažnijih pokazatelja poslovnog uspjeha. Ovi pokazatelji govore o tome koliki je povrat u odnosu na ulog tj. u kojoj se visini ukamatio uloženi kapital (imovina) u nekom razdoblju.

REZULTATI I RASPRAVA

Proizvodnja i potrošnja mesa peradi u svijetu

Perad se u svijetu i u nas uzgaja radi mesa koje je lako probavljivo. Zbog visoke nutritivne vrijednosti, prije svega visokog sadržaja bjelančevina, a niskog sadržaja masti, meso peradi (osobito prsni mišići pura i brojlera), ubraja se u dijetetske proizvode (Kralik i sur., 2001.).

Hudson i Vertin (1985.) su u svojem istraživanju dohodovne elastičnosti pojedinih vrsta mesa dokazali da je meso peradi superiorno dobro tj. da se njegova konzumacija povećava s rastom životnog standarda stanovništva. Za razdoblje od 1960-1983. izračunali su koeficijent dohodovne elastičnosti mesa peradi od 1,422. Istovremeno govedina, a naročito svinjetina, ostvarile su značajno niže vrijednosti.

Tablica 1: Koeficijenti dohodovne elastičnosti (1960-1983)
Table1: Income elasticity coefficient

Govedina	Svinjetina	Meso peradi
0,447	-0,244	1,422

Izvor: Hudson, Vertin (1985)

U razdoblju od 1970. do 2002. proizvodnja mesa peradi u Europi povećana je s 3,4 na 9,0 milijuna tona odnosno 156%. U istom razdoblju proizvodnja u svijetu porasla je s 15,1 na 73,9 milijuna tona ili 385%. Najznačajniji razlog sporijeg rasta je što je Europa već 70-tih godina imala velike proizvođače i jako tržište dok su u manje razvijenim dijelovima svijeta proizvodnja i potrošnja piletine otpočeli kasnije (Windhorst, 2006.).

Tablica 2: Struktura proizvodnje mesa peradi u EU i svijetu (2002.)
Table 2: EU and World structure of the poultry meat production (2002)

Vrsta mesa	svjetska proizvodnja (000 T)	udio	EU proizvodnja (000 T)	udio
pileće	61.892	85,7%	6715	75,0%
pačje	3050	4,2%	343	3,8%
guščje	2086	2,9%	14	0,2%
pureće	5192	7,2%	1882	21,0%
ostalo	18	0,0%	1	0,0%
ukupno	72.238	100,0%	8955	100,0%

Izvor: Hans Wilhelm Windhorst (2006.)

Iz tablice je razvidno da u EU znatno veću važnost ima proizvodnja purećeg mesa u odnosu na ostale zemlje svijeta što je povezano s većom potrošnjom puretine u zemljama s višim životnim standardom stanovništva.

Krajem 2005. godine ptičja gripa ozbiljno je ugrozila peradarsku industriju širom svijeta pa tako i u Europi. Ono što je bila prednost hrvatskih proizvođača je uzgoj koji se uglavnom odvijao u zatvorenim prostorima čime je spriječena mogućnost inficiranja peradi. Zbog ptičje gripe potrošnja se mesa peradi smanjuje u 2005., ali već sljedeće godine raste na vrijednosti prije ptičje gripe (Evans, 2007.).

Najveći svjetski proizvođač mesa peradi su SAD gdje se 2005. godine proizvelo više od 16 milijuna tona samo pilećeg mesa. Najveći proizvođač mesa peradi u Europi je Francuska s proizvodnjom u 2005. od 1,92 milijuna tona mesa. Slijede Velika Britanija, Italija, Španjolska i Njemačka. Njihova proizvodnja čini gotovo tri četvrtine ukupne europske proizvodnje. Najveći proizvođač mesa peradi od tranzicijskih zemalja je Poljska s godišnjom proizvodnjom od 980 tisuća tona u 2005. godini. Proizvodnja mesa peradi u Poljskoj odvija se uglavnom u sklopu velikih vertikalno integriranih tvrtki. Takvih je tvrtki u Poljskoj oko 450 i one čine 90% ukupne proizvodnje mesa peradi (Van der Sluis, 2005).

Tablica 3 prikazuje poljsku proizvodnju mesa peradi prema vrstama i proizvođačima.

Tablica 3: Godišnja proizvodnja mesa peradi u Poljskoj (000 tona)
Table 3: Annual poultry meat production in Poland (000 tons)

	2001.	2002.	2003.
Proizvodnja velikih tvrtki	930	1080	1155
Pileće meso	680	785	845
Pureće meso	217	250	260
Pačje meso	5	8	10
Guščje meso	22	25	25
Male obiteljske farme	63	54	55
Ukupno	993	1134	1210

Izvor:Weibe Van der Sluis (2005.)

Proizvodnja mesa peradi u Mađarskoj čini 43% ukupne proizvodnje mesa. Odvija se u sklopu 4 velike vertikalno integrirane kompanije te 100 manjih

proizvođačko-preradbenih tvrtki koje su zbog nezadovoljavanja europskih standarda uglavnom orijentirane na domaće tržište. Zainteresiranost stranih ulagača za peradarsku industriju manja je u odnosu na ostale segmente prehrambene industrije. Strani kapital prisutan u mađarskoj prehrambenoj industriji je oko 60% dok je u segmentu mesa peradi tek oko 36% (Caldier, 2004.).

U skladu s prognozama koje iznosi FAO, proizvodnja mesa peradi će i dalje rasti pa će tako u 2015. godini ona iznositi 100 milijuna tona, a u 2030. godini 143 milijuna tona (Janječić, 2003).

Tablica 4: Očekivana proizvodnja mesa peradi u 2015. i 2030. godini (mt)
Table 4: Expected poultry meat production in 2015 and 2030 (mt)

Godina	1999.	2015.	2030.
Ukupno u svijetu	61.9	100.6	143.3
Zemlje u razvoju	31.3	59.1	93.5
Razvijene zemlje	30.6	41.5	49.8

Izvor:Janječić, Z. (2003)

Trgovinska razmjena mesa peradi igra dosta važnu ulogu. Najveći europski izvoznici su Nizozemska, Francuska, Belgija, Danska i Njemačka koje čine 82,2 % ukupnog izvoza EU zemalja.

Tablica 5: Najveći europski izvoznici mesa peradi – udio u ukupnom europskom izvozu
Table 5: The biggest European poultry meat exporters – share in total European export

Meso peradi		Pileće meso		Pureće meso	
Nizozemska	28,8	Nizozemska	34,1	Francuska	48,9
Francuska	27,5	Francuska	21,5	Nizozemska	16,5
Belgija	12,3	Belgija	16,6	Italija	12,1
Danska	7,3	Velika Britanija	7,5	Njemačka	7,6
Njemačka	6,9	Njemačka	6,3	Španjolska	2,5
	82,8		86,0		87,6

Izvor: Hans Wilhelm Windhorst (2005.)

Najveće europske tvrtke u proizvodnji mesa peradi

Najveća europska tvrtka u segmentu mesa peradi je francuska tvrtka Doux s godišnjom proizvodnjom od 1,1 milijuna tona mesa. Svakodnevna prerada iznosi oko 2 milijuna kljunova a godišnji je prihod veći od 1,3 milijarde eura. Doux ima zastupljen cijeli segment mesa peradi od pilećeg, purećeg i pačjeg mesa te proizvodnju kozjeg i mesa kunića. Proizvodni kapaciteti sastoje se od 12 tvornica u pet zemalja i 22 klaonice.

U skupinu najvećih europski proizvođača pripadaju još i francuske tvrtke LDC i Glon, talijanske AIA i Amadori, britanski Chicken Unit i Moy Park, nizozemski Cebeco i njemački Wesjohann group (Harris, 2007.).

Najveća poljska tvrtka u segmentu proizvodnje pilećeg mesa je Indykpol koji drži 25% tržišnog udjela. Osim proizvodnje pilećeg i purećeg mesa na vlastitim farmama, tvrtka sklapa i ugovore o suradnji s obiteljskih poljoprivrednim gospodarstvima.

Proizvodnja i potrošnja mesa peradi u Hrvatskoj

Peradarska proizvodnja važna je grana stočarske industrije koja proizvodi visokokvalitetnu i jeftinu hranu (piletinu i jaja), te je stoga od posebnog interesa za Hrvatsku. Peradarstvo predstavlja granu stočarske proizvodnje u kojoj je najvećim dijelom uvedena visoka tehnologija proizvodnje. Peradarstvo iznosi oko 7% ukupne poljoprivredne proizvodnje, odnosno 18% stočarske proizvodnje, te je u ovom segmentu dostignuta samodostatnost (HZPSS).

Prema neslužbenim podacima godišnja proizvodnja mesa peradi u Hrvatskoj iznosi oko 100.000 tona, što je 30 do 35 posto ukupne proizvodnje svježeg mesa (Poslovni tjednik, 22.03.2007.) Proizvodnja mesa peradi je u službenoj hrvatskoj poljoprivrednoj statistici (DZS, 2006.) prikazana neto težinom zaklane peradi u klaonicama. U razdoblju 1996 – 2005. proizvodnja mesa peradi u klaonicama povećana je za čak 79,7%.

Potrošnja i proizvodnja mesa peradi u Hrvatskoj u zadnjih desetak godina slijedila je svjetski rastući trend. Povećanje proizvodnje peradarskih proizvoda nakratko je prekinuto krajem 2005. godine zbog pojave virusa influence ptica, koja je popraćena eutanazijom značajnog broja peradi (Zlata Gajčević, 2006.).

Tablica 6: Klanje peradi u klaonicama
Table 6: Slaughter of poultry in abattoirs

Godina	Neto težina (tona)
1996.	35.127
1997.	3.2085
1998.	36.183
1999.	35.913
2000.	34.398
2001.	38.432
2002.	37.751
2003.	38.944
2004.	42.575
2005.	63.131

Izvor: Statistički ljetopis 2006.

Međutim, dijelom i zbog tehnologije uzgoja peradi koji se kod najvećih hrvatskih proizvođača odvija u zatvorenim prostorima, izvoz nije trajnije obustavljen. Vindija je, primjerice, čak i povećala izvoz pilećeg mesa zbog problema s ptičjom gripom koje su imali proizvođači zapadnoeuropskih zemalja a čija se proizvodnja odvijala u otvorenim prostorima s većom mogućnošću infekcije.

Tablica 7: Podaci o potrošnji mesa u Hrvatskoj
Table 7: Meat consumption in Croatia

Vrsta mesa	Mjerna jedinica	Godina				
		2001.	2002.	2003.	2004.	2005.
Ovčetina, janjetina, jaretina	kg/ stanovniku	0,96	0,70	1,27	1,03	1,12
Govedina		9,00	8,86	8,85	9,34	9,41
Teletina		2,6	2,03	2,08	2,06	2,22
Svinjetina		17,61	14,66	18,14	16,44	18,09
Meso peradi		19,31	19,26	19,30	19,03	19,61

Izvor: Statistički ljetopisi (2006, 2005, 2004, 2003, 2002)

Ptičja gripa nije ozbiljnije smanjila konzumaciju mesa peradi u Hrvatskoj. U istraživanju koje su proveli Gajčević i sur, tek 10,5% ispitanika je odgovorilo da je smanjilo konzumaciju mesa peradi nakon pojave ptičje gripe, što odražava sklonost mesu peradi i u kritičnim situacijama. Prema podacima Statističkog

ljetopisa koji se odnose na osobnu potrošnju, meso peradi je najzastupljenije od svih vrsta mesa u Hrvatskoj.

Hrvatske tvrtke za proizvodnju i preradu mesa peradi

Najveći hrvatski proizvođači mesa peradi i prerađevina na bazi mesa peradi su varaždinska Vindija u sklopu koje posluje specijalizirana jedinica za proizvodnju mesa peradi KOKA i Vindon, Perutnina Ptuj - Pipo iz Čakovca i pazinski Puris čija se proizvodnja temelji uglavnom na purećem mesu.

Vindija

U sastavu Vindije posluju dvije tvrtke specijalizirane za proizvodnju mesa peradi – KOKA i Vindon. KOKA, mesna industrija iz Varaždina osnovana je 1961. godine. U bivšoj državi bila je najveći proizvođač pilećeg mesa. Do kraja 1991. KOKA je ostvarivala uspješne poslovne rezultate uz 2300 zaposlenih i godišnju proizvodnju od oko 26 tisuća tona pilećeg mesa. Od 1991. do 1995. godine potresaju je teškoće nakon čega ulazi u poslovni sustav Vindije. Nastavlja s uspješnim poslovanjem, prijeratna proizvodnja se premašuje, širi se proizvodni asortiman na panirane i marinirane proizvode, konzerve i ostale vrste prerađevina. Cjelokupna proizvodnja vertikalno je integrirana vlastitom proizvodnjom sirovina, kukuruza, ječma i zobi, roditeljskih jata peradi od brojlera do gotovih proizvoda.

Danas KOKA zapošljava oko 1700 djelatnika. Osim prodaje na domaćem tržištu, važan čimbenik ukupnog poslovanja je i izvozno tržište na kojem ostvaruje 10 posto svojih prihoda. Dobrim rezultatima Koke pogodovalo je i kravlje ludilo koje je povećalo izvoz mesa na europska tržišta.

Vindon je slavonskobrodska tvornica za proizvodnju svježe puretine i prerađevina od svježeg purećeg mesa koju je Vindija osnovala 2004. godine s ulaganjem oko 180 milijuna kuna na temeljima bivše klaonice peradi. Godišnja prerada mesa iznosi oko 10 tisuća tona.

Prema podacima Poslovnog tjednika od 22.03.2007. Vindija u Koki i Vindonu proizvede oko 45.000 tona prerađevina od piletine i puretine.

Puris

Puris koji zapošljava oko 500 radnika najveći je proizvođač puretine u Hrvatskoj s 40-godišnjom tradicijom. Kao i u slučaju Koke tvrtka je snažno

vertikalno integrirana od matičnog jata, inkubatorske stanice, tvornice stočne hrane, tovnih farmi, klaonice peradi i prerađivačkog pogona, dakle od jaja do finalnog proizvoda. Poslovni rezultati Purisa, međutim, bitno su slabiji od onih Kokinih i Vindonovih. Poslovnu godinu 2004. Puris je završio sa 60 milijuna kuna gubitka, nakon čega na čelo tvrtke dolazi novi menadžment. Poslovni gubici u sljedećim godinama tek su ublaženi pa je tako 2006. godine ostvaren gubitak od 11 milijuna kuna. Godišnja proizvodnja u Purisu iznosi oko 8 tisuća tona mesa. Cilj menadžmenta je okrupniti proizvodnju na 12 tisuća tona, što bi omogućilo pozitivne poslovne rezultate. Glavni problemi Purisa su ograničen plasman i ovisnost o domaćem tržištu, koje je zatvoreno jakom konkurencijom i na kojem Puris ima slabu distribucijsku i prodajnu mrežu.

Većinski vlasnik Purisa je Hypo banka koja je početkom 2007. godina odlučila prodati Puris. Kao potencijalni kupci navode se Vindija i Perutnina Ptuj, ali i Podravka koja bi na ovaj način ušla u segment bijelog mesa.

Perutnina Ptuj – PIPO Čakovec

PIPO Čakovec osnovala je Veterinarska stanica Čakovec 1997. godine. U vlasničku strukture tvrtke ulazi već sljedeće godine Perutnina Ptuj čime postaje njezin strateški partner. Slijedi spajanje tvrtki Perutnina Ptuj - Pipo Čakovec i društva Perutnina Zagreb d.d. 2001 godine pa temeljni kapital novog društva raste na 73,7 milijuna kuna.

Tvrtka Perutnina Ptuj-Pipo Čakovec ima ukupno 570 zaposlenih. Na hrvatskom tržištu piletine i mesnih prerađevina sudjeluje sa 20 posto, uz godišnji prihod u 2006. godini od 231.432.530 kuna.

Analiza poslovnih rezultata hrvatske i europske industrije mesa peradi

U narednom tekstu usporedit će se poslovni rezultati Koke kao vodeće hrvatske mesne industrije u segmentu mesa peradi s pripadajućim rezultatima slovenske Perutnine Ptuj d.d. i najvećeg europskog proizvođača francuskog DOUX-a. Rezultati za Perutninu Ptuj ne odnose se na cijelu Grupu Perutnina Ptuj koja obuhvaća i poslovnu jedinicu PIPO Čakovec, već isključivo na poslovnu jedinicu u Sloveniji. Na temelju financijskih izvješća tvrtki usporedit će se poslovni prihodi, bruto i neto dobit, povrat po kapitalu i imovini, neto marža profita, produktivnost na temelju prihoda po zaposlenom, rashoda po zaposlenom, ekonomičnost i drugi parametri. Analizirani rezultati su iz

poslovne godine 2006. Ova godina je prva nakon problema u 2005. izazvanih pojavom ptičje gripe. Potrošnja mesa peradi je stabilizirana i rezultati svih tvrtki su bolji od onih prethodne godine.

Sve analizirane tvrtke u 2006. godini ostvarile su pozitivne rezultate. Poslovni prihodi Koke u 2006. godini za 19% su veći od onih Perutnine Ptuj dok su poslovni troškovi veći za 15%. Posljedica toga je i bruto dobit koja je u slučaju Koke 32% veća od Perutninine. U istom razdoblju francuski proizvođač DOUX ostvario je 9,6 puta veće prihode od Koke ali je bruto dobit veća samo 5 puta. Iz navedenog se može pretpostaviti značajno kvalitetnije poslovanje Koke od ostalih analiziranih tvrtki.

Tablica 8: Osnovni financijski podaci
Table 8: Business results

	KOKA	PERUTNINA PTUJ	DOUX
poslovni prihodi (EUR)	140.779.589	118.035.000	1.345.615.000
poslovni troškovi (EUR)	130.782.877	113.754.000	1.310.040.000
broj zaposlenih	1.655	1.264	14.500
ukupna imovina (EUR)	124.637.260	170.771.000	746.988.000
ukupna glavnica (kapital) (EUR)	61.058.767	104.270.000	126.781.000
bruto dobit (EUR)	5.513.151	4.168.000	27.766.000
neto dobit (EUR)	4.410.548	3.146.000	7.402.000

Izvor: Godišnja izvješća tvrtki.

Ova pretpostavka potvrđuje se u pokazateljima poslovne uspješnosti. Koeficijent ekonomičnosti koji ukazuje na racionalnost u ostvarivanju učinaka pokazuje da i u ovom segmentu KOKA ima prednost u odnosu na slovenskog i francuskog proizvođača. Pokazatelj profitne marže pokazuje koliki dio ukupnih prihoda tvrtke zapravo zadržava u obliku dobiti. Vrijednost profitne marže za Koku je 3,13%, što je značajno više od 0,55% francuskog DOUX-a. Ovako niska profitna marža može ukazivati na visoke izvanredne rashode (npr. visoki financijski troškovi). Ostvarena bruto dobit po zaposlenom približno je jednaka za Koku i Perutninu iako je u apsolutnom iznosu bruto dobit Koke veća čak za

32%. Ovaj podatak ukazuje na nešto bolju relativnu produktivnost rada u slučaju Perutnine. Najnižu produktivnost ostvaruje francuski proizvođač.

Tablica 9: Pokazatelji poslovne uspješnosti
Table 9: Business success indicators

	KOKA	PERUTNINA PTUJ	DOUX
Koeficijent ekonomičnosti poslovanje	1,0764	1,0376	1,0272
Profitna marža	3,13%	2,67%	0,55%
bruto dobit po zaposlenom (EUR)	3.331	3.297	1.915

Izvor: Izračun autora prema godišnjim izvješćima tvrtki

Podaci potrebni za izračun likvidnosti i zaduženosti nisu bili dostupni za DOUX pa je analiza napravljena samo za KOKU i Perutninu. KOKA ima zadovoljavajuće vrijednosti tekuće likvidnosti, što ukazuje na dobru strukturu obrtnih sredstava, ali i na zadovoljavajuću sposobnost podmirenja svojih kratkoročnih obveza. Suprotno tome, Perutnina ima koeficijent tekuće likvidnosti manji od 1, što je pokazatelj problema s likvidnošću. Zanimljiv je podatak o zaduženosti koja je kod Perutnine dosta niska unatoč problemima s likvidnošću. Ovo je kontradiktorna pojava koja može ukazati na strukturu financiranja poslovanja u kojoj prevladavaju kratkoročne obveze. Koeficijent financijske stabilnosti koji bi trebao biti manji od jedan, u obje tvrtke je zadovoljavajući.

Tablica 10: Pokazatelji likvidnosti, zaduženosti
Table 10: Indicators of liquidity and debts

	KOKA	PERUTNINA PTUJ
Koeficijent tekuće likvidnosti	1,89	0,94
Koeficijent zaduženosti	0,51	0,39
Koeficijent financijske stabilnosti	0,63	0,69

Izvor: Izračun autora prema godišnjim izvješćima tvrtki

Pokazatelji profitabilnosti najvažniji su pokazatelj uspješnosti poslovanja. U analizi su korišteni pokazatelji povrata na kapital (ROE) i povrat na imovinu (ROA).

Djelatnosti proizvodnje i prometa peradarskim mesom uglavnom su niskoprofitabline. Primjerice, jedan od najvećih mađarskih proizvođača mesa peradi Hungerit rt. je u 2001 je ostvario povrat na kapital od 6,0 % a u 2002. godini 6,1%. Povrat na imovinu bio je istovremeno 2,5% u 2001. odnosno 3,1% u 2002. Del-Magyarorszagi Husipari Rt je u 2001. imao ROE od 6,5% odnosno ROA 3,0%. Najveća poljska tvrtka s djelatnostima mesa peradi Indykpol završila je poslovnu godinu 2006. s ostvarenim ROE od 7,34% a ROA 3,40% (www.bankier.pl).

U ovoj analizi najveći europski proizvođač DOUX u 2006. ostvario je ROA od 0,99% a ROE 5,84%. Najviši povrat na uloženi kapital ostvarila je KOKA (7,22%). Iako je po svim svojim pokazateljima KOKA stabilna tvrtka s dobrim financijskim rezultatima, ROE od oko 7% znatno je niži od onog u drugim uspješnim tvrtkama iz drugih sektora. Primjerice, bankarski sektor u Hrvatskoj ostvario je 2006. godine ROE od 12,6%.

Tablica 11: Pokazatelji profitabilnosti
Table 11: Profitability indicators

	KOKA	PERUTNINA PTUJ	DOUX
Povrat na kapital - ROE	7,22%	3,02%	5,84%
Povrat na imovinu - ROA	3,54%	1,84%	0,99%

Izvor: Izračun autora prema godišnjim izvješćima tvrtki

Zadnji od pokazatelja u ovoj analizi odnose se na investiranja. KOKA d.d. je od 2003. godine uvrštena u kotaciju javnih dioničkih društava Varaždinske burze. Na grafu 1 prikazan je rast cijene dionice u razdoblju od ožujka 2005. do listopada 2007. godine. U tom razdoblju cijena dionice porasla je 115% što je iznad rasta dioničkog indeksa CROBEX koji je u istom razdoblju porastao 108%.

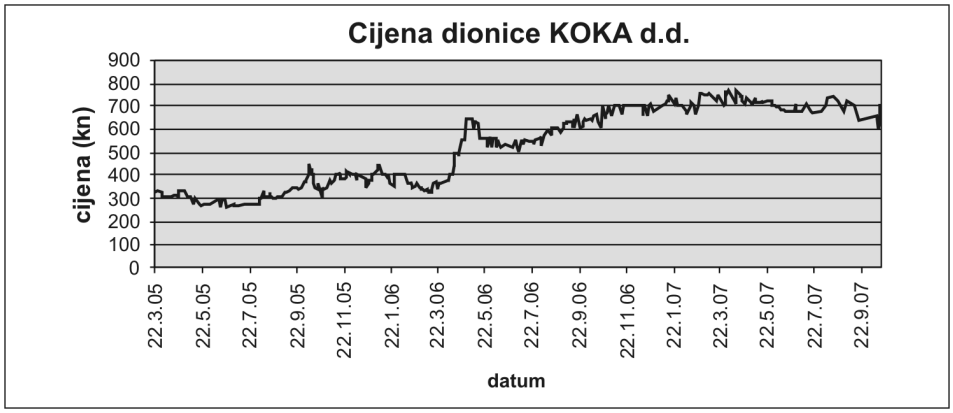

Graf 1: Cijena dionice KOKA d.d.

Graph 1: KOKA share price

Izvor: autor na temelju podataka Zagrebačke burze

Pokazatelj odnosa cijene dionice i zarade po dionici (P/E) koji u slučaju KOKE d.d. iznosi 19,64 ukazuje na veliko povjerenje investitora u buduće poslovne rezultate ove tvrtke.

ZAKLJUČAK

Najveći hrvatski proizvođači ostvarili su u 2006. godini različite poslovne rezultate. Dok su KOKA d.d. i PIPO Čakovec d.o.o. ostvarili poslovnu dobit, Puris iz Pazina je tek ublažio poslovne gubitke iz prethodnih godina. Ipak, smatramo da su razlozi loših rezultata interne prirode i kao takvi posljedica slabosti menadžmenta Purisa u prevladavanju strukturalnih problema i nedostatne tržišne uloge.

Provedena financijska analiza na primjeru KOKE d.d., uz podatke o osobnoj potrošnji mesa peradi, upućuje na dobru perspektivu hrvatske peradarske industrije zato što:

(1) Meso peradi je, s obzirom na koeficijent dohodovne elastičnost, vrlo dobro te njegova potrošnja raste s porastom dohotka. U smislu toga može se očekivati da će potrošnja mesa peradi, koja se u razdoblju 2001 -2005. kreće između

19,03 kg i 19,61 kg po stanovniku, rasti s rastom životnog standarda stanovništva.

(2) Najveći hrvatski proizvođači mesa peradi KOKA i PIPO Čakovec spremni su za tržišno natjecanje na hrvatskom, ali i europskom tržištu. Usporedna analiza poslovnih rezultata KOKE, slovenske Perutnine i najveće europske tvrtke DOUX, specijalizirane za proizvodnju mesa peradi, pokazala je relativne prednosti KOKE u odnosu na konkurente.

U perspektivu KOKE vjeruju i investitori na tržištu kapitala koji su doprinijeli da cijena dionice KOKE u 18 mjesečnom razdoblju poraste za čak 115%.

Uz zadovoljenje domaćih potreba za mesom peradi i ostvarenom samodostatnost na hrvatskom tržištu, tvrtke su za uspješno poslovanje prisiljene određeni prihod ostvarivati i na europskom tržištu. Situacija u kojoj oko 10% ukupnih prihoda od prodaje ostvaruju na tržištima zapadnoeuropskih zemalja ukazuje na visoku spremnost u kvalitativnom i cjenovnom smislu za utakmicu s najvećim europskim konkurentima.

LITERATURA

Evans, T. (2007.): Changing fortunes of the EU poultry industry, Poultry International, September 2007.

Gajčević, Z., Škrtić, Z., Kralik, G. (2006.): Utjecaj pojave influence ptica na konzumaciju peradarskih proizvoda, Krmiva br. 48, 143-148.

Harris, C. (2007.): Top poultry companies in Europe**,** Poultry International, September,2007.

Hrvatski zavod za poljoprivrednu savjetodavnu službu: Poljoprivredna proizvodnja u Hrvatskoj, dostupno na http://www.hzpss.hr/?page=polj_proizv

Van der Sluis, W. (2005.): Polish industry expanding, World Poultry, vol. 21, No 2.

Hudson, M.A., Vertin, J.P. (1985.): Income Elasticities for Beef, Pork and Poultry: Changes and Implications, Journal of Food Distribution Research, September, 25-31.

Janječić, Z. (2003.): Proizvodnja i potrošnja mesa peradi do 2030. godine, Meso, br. 1.

Perutnina Ptuj d.d. (2007.): Letno poročilo 2006.

Poslovni tjednik, 27.04.2007: Perutnina Ptuj - Pipo u šest godina udvostručila broj radnika.

The Doux Group: Annual Report 2006.

Zagrebačka burza: Izvješće javnog dioničkog društva KOKA d.d. za 2006. godinu.

Windhorst, H.W. (2006.): Changes in poultry production and trade worldwide, World's Poultry Science Journal, Vol. 62, December 2006.

Kralik, G., Z. Škrtić, M. Galonja, S. Ivanković (2001.): Meso pilića u prehrani ljudi za zdravlje, Poljoprivreda, 7(1):32-36.

Državni zavod za statistiku: Statistički ljetopis 2006., dostupno na http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/ljetopis/2006/00-sadrzaj.pdf

Bankier.pl: Profil spółki: Indykpol SA, dostupno na http://www.bankier.pl/inwestowanie/spolki/INDYKPOL/

Adresa autora-Authors address:
Lari Hadelan, dipl.ing.[1]
prof.dr.sc. Zoran Grgić
Vesna Očić, dipl.ing.
Branka Šakić, dipl.ing.

Agronomski fakultet, Sveučilište u Zagrebu,
Zavod za upravu poljoprivrednog gospodarstva
Svetošimunska cesta 25, Zagreb

[1]osoba za kontakt
e-mail: lhadelan@agr.hr
tel. 01 239 4037

Primljeno-Received:
05.02.2008.